

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ, БЕОГРАД
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
WYDZIAŁ FILOLOGICZNY UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO

POLSKO-SERBSKIE ZWIĄZKI LITERACKIE СРПСКО ПОЉСКЕ КЊИЖЕВНЕ ВЕЗЕ

КЊИГА САЖЕТАКА
KSIĘGA STRESZCZEŃ

Міędzynародова конференција
Међународна научна конференција
Belgrad, 19–20. Październik 2022.
Београд, 19–20. октобар 2022.

СРПСКО-ПОЉСКЕ КЊИЖЕВНЕ ВЕЗЕ У РАЗДОБЉУ ДРУГЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Раздобље друге Југославије недвојбено је најбоље у историји српско-пољских књижевних и културних веза. У њему излази на пољском језику преко 120 књига и од 1956. нема ниједне године у којој не би био издан неки пријевод. У првих 11 послеријатних година није објављено ниједно дјело; најприје до 1948. због супротних очекивања пољске и југославенске стране око избора аутора и књига за превођење а затим због Резолуције Инфромбирова која прекида све односе између обје државе. Постоје четири раздобља у историји превођења српске књижевности на пољски језик. Прво почиње у првој половини 19. стољећа и траје до Првог свјетског рата. Друго обухваћа два десетљећа између два велика свјетска рата. Треће је раздобље доба друге Југославије. Четврто, најгоре у цијелој историји српско-пољских културних веза, почиње с распадом Југославије и крајем комунизма. У најновије вријеме међуславенске везе значајно су ослабиле у односу на претходна раздобља. Превођење стране књижевности и културе зависи од унутаркњижевних фактора (између осталог, од књижевне традиције и културе те естетских критерија изворне и циљне културе, преводитељевих укуса) и од изванкњижевних фактора (између осталог, од друштвене, политичке и финансијске ситуације). У доба комунизма одлучујућу улогу имају потоњи; тада политички фактор највише утјече на међународне културне односе у цијелој историји међукултурних веза.

проф. др Далибор Соколовић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

УЛОГА ЈУГОСЛОВЕНСКО-ПОЉСКЕ ЛИГЕ У ОДРЖАВАЊУ СРПСКО-ПОЉСКИХ КЊИЖЕВНИХ И КУЛТУРНИХ ВЕЗА

Рад је посвећен деловању удружења Југословенско-пољска лига, основаном у септембру 1931. године у Београду, на пољу одржавања постојећих и успостављању нових књижевних и културних веза између Србије (Југославије) и Пољске у периоду између два светска рата. Лигу су предводиле значајне личности културног и јавног живота међуратне Србије, а у оквиру бројних комитета и секција (привредни комитет, туристички комитет, академска секција и др.) деловала је и културна секција, коју је у једном тренутку предводио књижевник Момчило Милошевић. Кроз рад ове секције организована су јавна предавања познатих домаћих и пољских научника, посете пољских уметника Југославији, као и гостовања југословенских у Пољској. Удружење је такође водило своју издавачку делатност. Реферат представља покушај систематизације ових активности и оцене њиховог доприноса развоју српско-пољских културних односа.

**МОЛИТВА БОГОРОДИЦИ ДИМИТРИЈА КАНТАКУЗИНА И
ПОЉСКА *VOGURDZICA* KAO DEISIS CATKAN OD REЧИ:
ПРОБА ТИПОЛОШКЕ АНАЛИЗЕ**

У раду ће бити представљена два врло специфична примера средњовековне сакралне поезије која су постојала у кругу источног и западног хришћанства. У првом делу ће бити представљена веза међу иконографским текстовима који се налазе у средишту светиња и молитвеној пракси, а које су забележене у представљеним књижевним споменицима тог времена.

Други део рада посвећен је текстолошким проблемима дела *Vogurodzica* и *Молиџва Бојородици* као стваралаштва са заједничким источно хришћанским пореклом, као и специфичности уметничке реализације одабраних аспеката и мотива.

проф. др Дејан Ајдачић

Филолошки факултет, Гдањски универзитет

**МОРЛАЦИ У ПУТОПИСУ ИЗ ДАЛМАТИНСКОГ
ЗАЛЕЂА (1802–1803) ПОЉСКОГ ПЛЕМИЋА
АЛЕКСАНДРА САПЈЕХЕ**

Пољски племић Александра Сапјеха (1773–1812), природњак и члан више учених друштава је по задатку 1802–1803 године на путу из Трста у Цариград, од Шибеника до Дубровника прошао копненим путем. Своје утиске он је описао у епистоларно написаном путопису који је објављен на француском и пољском језику, а није превођен на српски језик. У одељку посвећеном путу кроз далматинско залеђе, аутор описује Морлаке. У чланку се упућује се на изворе Сапјехиних знања и на досадашњу литературу о његовом путопису. Анализирају се етноним Морлаци, лична имена, етнички и конфесионални маркери, описи фолклора, обичаја, ношње и др.

СЛИКА ПОЉСКЕ У МЕМОАРИМА СИМЕОНА ПИШЧЕВИЋА

Симеон Пишчевић (1731–1795) је у својим *Мемоарима* дао пуно различитих података о војничком друштвеном слоју у тадашњој Европи, као и о политичко-економском положају српског народа у то доба. Према досадашњој рецепцији, његово дело је примарно коришћено и тумачено као основни извор за историју српске миграције у Русију у XVIII столећу.

Овај рад има за циљ да скрене пажњу на један нов и другачији аспект Пишчевићевих мемоара. Наиме, ови списи пружају и читав низ података о бившој пољско-литванској државној заједници. Пишчевић је био сведок буне дела пољског племства против последњег краља Станислава Аугуста Поњатовскога (Конфедерација из Бара 1768–1772). Његова запажања и коментари о Пољској у другој половини XVIII века веома су занимљиви и драгоцени најпре као погледи и примедбе једног странца, а потом и због чињенице да је он гледао на пољско-литванску заједницу кроз руску перспективу. У раду ће се „конфронтирати” запажања српског мемоаристе са етаблираним ставовима који преовлађују у историографији, како би се видело на којим местима се поклапају, а на којима се разликују и зашто је то тако.

проф. др Персида Лазаревић Ди Ђакомо

Università degli Studi “G. d’Annunzio” Chieti-Pescara

СОЛАРИЋ И ПОЉАЦИ

У овом раду ће се анализирати, на основу објављене грађе као и рукописне заоставштине, додири Доситејевог најближег пријатеља и сарадника Павла Соларића (1779–1821) са пољским културним личностима као и утицај пољских студија и пољског културног феномена познатог под именом сарматизам на дело нашег филолога, пре свега на формирање концепција о прошлости Словена и Срба и њиховој повезаности са Сарматима и Скитима.

prof. dr hab. Bogdan Trocha

Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Zielonogórski

MOTYWY BIBLIJNE W TWÓRCZOŚCI BORISLAVA PEKIĆA I ANNY KAMIEŃSKIEJ

Referat będzie prezentował dwa model literackiego traktowania cytacji biblijnych. Pierwszy skupiony wokół powieści *Czas cudów* Borislava Pekića oraz drugi nawiązujący do trzech aspektów aktywności Anny Kamieńskiej oparty na jej dwóch tomach poezji *Drugie szczęście Hioba*, *Dwie ciemności*, a także jej *Dziennikach*, w których opisana została wieloletnia przemiana duchowa jaka miała miejsce po śmierci męża. Ostatni analizowany tekst pochodzi z głośnego cyklu wykładów Kamieńskiej jako tłumaczki z języka hebrajskiego oraz łacińskiego poświęconego literackiemu fenoemnowi Psalmów.

РУЖА ВИНАВЕР КАО КУЛТУРНА ПОСРЕДНИЦА

У раду се есејистичком и преводилачком раду Руже Винавер приступа из перспективе студија културног посредовања. Указује се на различите позиције које је ауторка заузимала у процесима трансфера текстова и идеја из пољске књижевности и културе у српску до 1914. године. Посебна пажња је усмерена ка „путујућим идејама“ које је Ружа Винавер преносила у српску културу преводећи пољске ауторке и пишући о њима (есеј „Пољска жена као списатељка“, преводи Конопнице и Ожешкове). Реч је о еманципаторском дискурсу и феминистичким идејама, те особеном виду женског ауторства – моделу ангажоване ауторке/интелектуалке. Овај модел се предочава, с једне стране, из перспективе преводилачко-есејистичког рада Руже Винавер и из перспективе њених личних ауторских и активистичких прегнућа, с друге стране. Ауторкина улога посреднице осветљава се у ширем друштвено-културолошком контексту унутар ког њена еманципаторско-мобилизаторска димензија може бити сагледана у свом пуном опсегу.

КЊИЖЕВНИ ЛИК ПЉАЧКАША У ПОЉСКОМ И СРПСКОМ РОМАНУ – УПОРЕЂЕЊЕ

Głównym tematem wystąpienia jest motyw rozbójnika w twórczości prozatorskiej polskiej i serbskiej. Postać ta, silnie związana z kulturą ludową i folklorem, w skutek zainteresowania literatów ludowością, przeniknęła także do twórczości tradycyjnie uznawanej za wysoką. Celem prezentacji jest przedstawienie w jaki sposób zostały ujęte literackie postaci rozbójników w dwóch omawianych literaturach. Rozumie się przez to kontekst kulturowy w jakim są osadzone, ich miejsce w opisywanych stosunkach społecznych, przypisywane im cechy czy towarzyszące takiemu ujęciu intencje autora. Jako przykłady omawianych powieści posłużyć mogą np. *Legenda Tatr* autorstwa Kazimierza Przerwy-Tetmajera czy *Gorski car* autorstwa Svetolika Rankovicia.

ОД БИОГРАФИЈЕ ДО ИСПОВЕСТИ ПРЕВОДИОЦА (ПОЉСКО-СРПСКИ СЛУЧАЈЕВИ)

Заједно са културолошким и социолошким заокретом у хуманистици, у транслатологији се појавио интерес за истраживање преводиоца не само као текстуалног субјекта, већ као особе, која бира, обликује, разуме, па чак и промовише текст превода. У Пољској се уочава све већи интерес за научну рефлексију о преводиоцу као и за есејистичке и публицистичке чланке о тој теми. Реферат ће бити посвећен преводиоцу као кључној особи у процесу translације, а такође и облицима рефлексије о преводиоцу – од личне исповести преводиоца све до репортаже и биографије – на примерима преводилаца с пољског језика на српски и обрнуто.

доц. др Мина Ђурић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

ПОЉСКИ НОБЕЛОВЦИ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ 20. И 21. ВЕКА

У раду се истражују начини на које српска књижевност 20. и 21. века ступа у дијалог са ауторима и остварењима пољске литерарне сцене који су били овенчани Нобеловом наградом за књижевност. Колико су образложења Нобеловог комитета поводом награда пољским ауторима утицала на успостављање интеркултуралних поетичких релација пољске и српске књижевности? У којим тренуцима и на које начине су се управо поводом пољских нобеловаца отварале дискусије у српској култури и како је то утицало на одређена питања поетичких токова српске књижевности? У чему се огледа утврђивање вертикале нобеловаца као евентуалне преовлађујуће линије стваралачке рецепције пољске књижевне баштине у српској културној средини? Ово су нека од питања која се у анализама отварају у склопу претпоставки и ширих истраживања у вези са тим да ли и на које начине Нобелова награда за књижевност утиче на формирање неких од доминантних одређења интеркултуралних дијалога српске и пољске књижевности.

СТО ДЕСЕТ ГОДИНА ПРЕВОЂЕЊА ПОЉСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ И ОМЛАДИНУ У СРБИЈИ

У целокупној пољској књижевности која је до сада преведена на српски језик могуће је издвојити значајан број остварења која су писана за младе. Прва пољска књига намењена најмлађим читаоцима која је објављена у Србији је Сјенкјевичев роман *Кроз њустишњу у њрашуму*. Од краја Другог светског рата до 1990. године у Југославији су објављене 124 пољске књиге за децу и омладину (прва и следећа издања), а током последњих тридесет година, од 1991. до 2021. преко 50 књига. Ови подаци довољно доказују да постоји одређено интересовање српских издавачких кућа да се ова врста књижевности приближи српској читалачкој публици. У свом излагању желим показати како се развијао и мењао репертоар превода пољске дечије књижевности доступне најмлађим читаоцима на српском језику. Испитаћу која дела пољских аутора изазивају посебно интересовање српских издавача и указаћу на прекретнице у историји пољске књижевности за децу и омладину у Србији у анализираном периоду.

др Бојан Јовић

Институт за књижевност и уметност, Београд

ПОЉСКЕ ТЕМЕ У *КЊИЖЕВНОЈ РЕЧИ* У ДОБА СОЛИДАРНОСТИ

У саопштењу се описује изузетна заступљеност пољских тема и аутора у листу Књижевне омладине Србије, *Књижевној речи*, осамдесетих година прошлог века у време друштвених поревирања у Пољској обележених деловањем синдиката Солидарност. Распон објављених прилога обухвата књижевноисторијске и теоријске теме, поезију, прозу, огледе, приказе, разговоре, у преводима наших истакнутих познавалаца пољске културе и језика, Бисерке Рајчић и Петра Вујичића.

БОРАВАК ВУКА КАРАЏИЋА У КРАКОВУ И ВАРШАВИ 1818. И 1819. ГОДИНЕ

На основу познатих биографских и књижевноисторијских података, али и мање запажених, који се налазе расути у обимној Вуковој преписци, у раду ће се детаљније описати и реконструисати Вуков боравак у Кракову и Варшави крајем 1818. и почетком 1819. године.

Вук Караџић се почетком децембра 1818. упутио у Русију. Понео је тек одштампане речнике и рукопис припремељене за штампу треће књиге српских народних песама који је намеравао да објави у Петрограду. Путовао је преко Кракова и Варшаве. У Кракову је био лепо дочекан. Упознао се са управником краковске библиотеке – библиографом, филологом и историчарем Јежи Самуелом Банткеом. Свакодневно је био гост у његовом дому. У Кракову је Вук начинио списак коме је он шта дужан, а ко њему дугује. Затим је отпутовао у Варшаву. Тамо је читавог јануара 1819. чекао пасош. У доколици још једном је преписао народне песме, прочитао је неколико руских романа и две части Карамзинове историје. Упознао је пољског научника, санскритолога Валентина Скорохода Мајевског и поклонио му је речник. На основу краткотрајног варшавског сусрета, Мајевски је написао чланак о Вуку Караџићу у коме је изнео занимљиве, али и неверодостојне биографске појединости. С више поузданости описује Вуков књижевни и филолошки рад. Сусрет са Вуком, за Мајевског је био подстрек да се упозна са српским језиком. Вук га је упутио на неког земљака који се налазио у Варшави, па је Мајевском, како сам тврди, било довољно само двадесет часова рада да се упозна са српским језиком тако добро да је уз помоћ Вуковог речника могао да чита, разуме и изговара. Мајевски је био један од првих који је у пољској књижевности штампао и српске народне песме у пољској транскрипцији. Иако је његово знање српског језика било скромно, он је касније помагао Кажимјезу Брођињском у превођењу српских народних песама. Пољски лексикограф Самуел Богумил Линде такође је у Варшави био веома срдчан према Вуку. О њему Вук пише Јернеју Копитару. Из Варшаве до руске престонице Вук је путовао дванаест дана. На Чисти уторак приспео је у Петроград.

dr Małgorzata Filipek

Instytut Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Wrocławski

BRANISLAV NUŠIĆ W KRĘGU CZYTELNIKÓW POLSKICH

Przedmiotem rozważań w wystąpieniu będzie recepcja twórczości pisarza, którego obecność wśród polskich odbiorców literatury rozpoczęła się w latach dwudziestych XX wieku. Szczególna uwaga zostanie poświęcona wyborom translatorskim oraz kształtowi językowemu polskich przekładów utworów Nušicia.

ПИСАЦ БОГДАН БОГДАНОВИЋ У ПОЉСКОЈ – АНАЛИЗА ДИСКУРСА МЕДИЈСКЕ РЕЦЕПЦИЈЕ

Тема ове презентације је рецепција дела Богдана Богдановића као књижевног ствараоца у Пољској. Полазишну тачку представља мали корпус чланака у пољским популарним и популарно-научним медијима (нпр. *Херито, Аушойоршрети, Красноїруда* и сл.). Методе дискурса анализе ће омогућити одговор на питање како се у последњим деценијама конструисала слика Богдановића као ствараоца, које су области његовог стваралаштва долазиле у први план, те у које је интертекстуалне односе улазио пољски дискурс о Богдановићу, доприносећи анализи рецепције уметничког дела. Очекивано, највидљивија је била улога Богдановића као аутора меморијалне архитектуре која се обично евоцира у контексту суочавања са сећањем на проблематичну прошлост. Међутим, откривени у анализи повремени спомени Богдановића као писца могу указивати на потенцијал шире рецепције уметничког дела у будућности, укључујући и његов универзалан значај за суочавање са изазовима савременог урбаног и, општије речено, друштвеног живота.

RECEPCJA TWÓRCZOŚCI SVETISLAVA BASARY W POLSCE

W artykule rozważam „fenomen“ polskiej recepcji twórczości Svetislava Basary. Dlaczego jest to pisarz w Polsce mało znany? Gdzie tkwi przyczyna rezerwy wobec niego: w politycznym horyzoncie jego wypowiedzi, niedostatecznie rozpoznany w Polsce, w tematyce „jugosłowiańskiej“, w satyrycznym „temperamencie“ autora? Czy może w polskiej recepcji twórczości pisarza rezonuje jej serbska recepcja? W Serbii trwa od czterech dekad „oswajanie“ Basary, pisarza kontrowersyjnego i „nieoswajalnego“. Czy ten wyrazisty profil literacki wyprzedza opinio-
wanie polskich interpretatorów?

Kody polskiej recepcji twórczości serbskiego autora (prozy i dramaturgii), wskazują na trzy płaszczyzny komunikacji: naukową, w której polscy literaturoznawcy orzekają o roli Svetislava Basary w polityce, kulturze, literaturze, teatrze i mediach współczesnej Serbii; informacyjno-poznawczą, w której interpretacji podlega twórczość pisarza ze względu na literackie relacje serbsko-polskie i polsko-serbskie oraz translatorską, o której decyduje specyfika przekładu. Wszystkie kody polskiej recepcji Basary wskazują wymiar geopolityczny jego dzieła.

др Јелена Јовић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

МАСЛОВСКА НА СРПСКОМ: СЛЕНГ У ДРУГИМ ЉУДИМА

Својим делом из 2018. године – хибридном романом, хип-хоп поемом, реп опером чак – Дорота Масловска читаоцима нуди кратак, тек тродневни увид у компликоване и испреплитане животе неколико ликова из различитих, превасходно нижих слојева друштва. Испевани freestyle римама младића који, упркос недостатку средстава, али и талента, жуди да сними плочу, *Други људи* постављају пред преводиоца бројне потешкоће обилујући динамичним, каткад комичним, но махом поприлично суровим и сировим језиком њихове свакодневице. Рад, с друге стране, нуди увид у лингвистичке изазове и преводилачке стратегије приликом превођења на српски језик не само колоквијализама и сленга, него и савремене пољске покултуре.

ПРЕДОЦБА О СРБИЈИ И БАЛКАНУ У ПОЉСКОЈ ПОП-КЊИЖЕВНОСТИ (ЗА ЖЕНЕ?)

Предмет књижевне анализе бит ће одабрани популарни сувремени романи који спадају у тзв. поп- или тривијалну књижевност, а у Пољској се сматрају и примјерима женског писма (А. Walczak-Chojecka, *Saga Bałkańska*, (1-3), 2016-2017 те А. Szukalska, *Herstory*, 2015). Семантика Србије и Балкана приказана у њима као мјесто радње и заплета међу ликовима није само пука егзотизација текста и лудистичко осликавање балканских простора као „егзотичног другог” него „позадина која говори”, гдје се преплићу политика и поп-култура, књижевни имагинарни земљопис, хетеротопија и *lieux d’imagination* (М. Foucault). Методолошки приступ проблему обухваћа и интердисциплинарна питања из подручја геопоетике (Е. Rybicka), новог хисторизма (Н. White), идеологију популарног романа (У. Eco) те поигравање културним стереотипима о Балкану (Б. Језерник, К. Лукетић). Истовремено ће се истражити пост-постмодернистички статус поп-књижевности, која често варира између моде и потребе за познавањем одређених простора (топос Србије и Балкана) и на крају напросто читалачког ужитка.